

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI**

KOMPYUTER ILMLARI VA MUHANDISLIK TEXNOLOGIYALARI
mavzusidagi Xalqaro ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami
2026-yil 25-26-sentabr

(1-qism)

JIZZAX-2026

Kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari. Xalqaro ilmiy-texnik anjuman materiallari to'plami – Jizzax: O'zMU Jizzax filiali, 2026-yil 25-26-sentabr. 507-bet.

Xalqaro miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globalashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur'atlar bilan rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e'tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma'ruza tezislari to'plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo'nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o'qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarining ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas'ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay'ati a'zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., t.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A., p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD) dots., Norbekova B.Sh. p.f.f.d.(PhD) dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O'ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo'rayev M.M.

Mazkur to'plamga kiritilgan ma'ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma'lumotlar va me'yoriy hujjatlarning to'g'riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

tejalganligi hisobiga ushbu vaqt qo'shimcha o'quv vazifalarini ko'rib chiqish, mavzuni chuqurlashtirish uchun sarflanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Turakulov O.X. Axborotlashtirilgan ta'lim muhitida kichik mutaxassislar tayyorlashning ilmiy-metodik ta'minotini takomillashtirish: ped. fan. dokt. (DSc) ... diss. avtoref. – Toshkent, 2017. – 70 b.
2. Turakulov O.X. Axborotlashtirilgan ta'lim muhitida mutaxassislar tayyorlashning nazariy-metodik asoslari. – Toshkent, 2017.
3. Turakulov O.X., Xalimov U.X. Tendensii razvitiya texnicheskogo obrazovaniya budushchix injenerov // Psixicheskoe prosveshchenie. – 2022. – №2. – B. 307–316.
4. Tagayev O.N. Raqamli texnologiyalar asosida bo'lajak iqtisodiyot mutaxassislarini kasbiy faoliyatga tayyorlashning algoritmik bosqichlari.// "O'zbekistonda professional ta'lim" ilmiy, ma'naviy-ma'rifiy jurnal, 2024 №4. 61-64b.
5. Tagayev O.N. Iqtisodiyot yo'nalishi talabalarining kasbiy kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish.//Jizzax davlat pedagogika universiteti. "Tafakkur ziyosi" ilmiy uslubiy jurnal, 2023 №4. 201-203b.
6. Tagayev O.N. Bo'lajak iqtisodchi mutaxasislarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning algartimik tahlili.//Urganch davlat universiteti. Ilm sarchashmalari ilmiy-nazariy, metodik jurnal, 2023 №10. 105-109b.

RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJLANISHINING KORXONA IQTISODIY O'SISHIGA TA'SIRI

i.f.n., dots. Davlyatova Gulnora Muxamedjanovna

Farg'ona davlat texnika universiteti

e-mail: gdavlyatova@mail.ru

Annotatsiya. Iqtisodiy jarayonlarning jadal raqamlashtirilishi korxonalar faoliyati mazmuni va iqtisodiy o'sish omillarini sezilarli darajada o'zgartirmoqda. Raqamli texnologiyalarning ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlariga kirib borishi korxonalarni sifat jihatidan yangi rivojlanish bosqichiga olib chiqmoqda. Bunday sharoitda iqtisodiy o'sish faqat ishlab chiqarish hajmining ko'payishi bilan emas, balki mavjud resurslardan samaraliroq foydalanish bilan ham belgilanadi. Raqamlashtirish operatsion xarajatlarni kamaytirish, mehnat unumdorligini oshirish va boshqaruv qarorlarini tezkor qabul qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Tezida raqamli iqtisodiyot rivojlanishining korxona iqtisodiy o'sishiga ta'siri resurslardan foydalanish sifati nuqtai nazaridan yoritilgan. Shuningdek, raqamli texnologiyalarning ishlab chiqarish samaradorligiga ta'siri ochib berilgan. Ma'lumotlardan iqtisodiy resurs sifatida foydalanishning ahamiyati asoslangan. Sun'iy intellekt asosida qarorlarni qo'llab-quvvatlash imkoniyatlari tahlil qilingan.

Biznes jarayonlarini integratsiyalashning korxona natijadorligiga ta'siri ko'rsatib berilgan. Real vaqt rejimida nazorat qilishning iqtisodiy afzalliklari yoritilgan. Raqamli transformatsiyaning bozor imkoniyatlarini kengaytirishdagi o'rni ochib berilgan. Korxona iqtisodiy o'sishini operatsion samaradorlik, boshqaruv sifati va iqtisodiy moslashuvchanlik asosida baholash taklif etilgan.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, korxona, iqtisodiy o'sish, raqamli transformatsiya, sun'iy intellekt, ma'lumotlar, mehnat unumdorligi, boshqaruv samaradorligi, raqobatbardoshlik.

Raqamli iqtisodiyotning shakllanishi zamonaviy korxona faoliyatiga ta'sir etayotgan eng muhim tarkibiy o'zgarishlardan biridir. Raqamlashtirish faqat yangi dastur yoki texnik vositani joriy etish bilan cheklanmaydi, balki u korxonaning resurslarni qayerga va qachon yo'naltirishi, xarajatlarni qanday nazorat qilishi, bozor talabini qay darajada oldindan ko'ra olishi va iqtisodiy muhitdagi o'zgarishlarga qanchalik tez javob qaytarishini ham o'zgartiradi. Shu sababli raqamli iqtisodiyot korxona faoliyatiga tashqi texnologik tendensiya sifatida emas, uning ichki iqtisodiy imkoniyatlarini qayta shakllantiruvchi rivojlanish muhiti sifatida qaralishi zarur.

O'zbekistonda raqamli xizmatlar hajmining yuqori sur'atlarda kengayishi, dasturiy mahsulotlar va axborot texnologiyalariga talabning ortishi korxonalar uchun yangi raqamli infratuzilma va xizmatlar bozorini shakllantirmoqda [3]. Biroq raqamli iqtisodiyotning korxona o'sishiga ta'sirini faqat axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sektorining hajmi bilan baholash yetarli emas. Asosiy masala raqamli texnologiyalarning sanoat, xizmat ko'rsatish, savdo va boshqa tarmoqlardagi korxonalar resurslaridan foydalanish samaradorligini qanday o'zgartirayotganligidir. Korxona iqtisodiyoti nuqtai nazaridan texnologiyaning qiymati uning o'zida emas, balki mavjud resurslarning iqtisodiy qaytimini oshirish imkoniyatida mujassamlashadi. Shu bois "qanday texnologiya joriy etildi?" degan savoldan ko'ra "ushbu texnologiya korxonaning qaysi iqtisodiy natijasini yaxshiladi?" degan savol muhimroqdir. Korxonaga zamonaviy dastur o'rnatilishi, ishlab chiqarish jihozining tarmoqqa ulanishi yoki hujjatlarning elektron shaklga o'tkazilishi raqamlashtirishning boshlang'ich belgisi bo'lishi mumkin. Ammo bu o'zgarishlar daromad, unumdorlik, xarajat, mahsulot sifati yoki bozor pozitsiyasida ijobiy natija bermasa, ularni to'laqonli iqtisodiy transformatsiya sifatida baholash qiyin. Shuning uchun korxonaning raqamli rivojlanganligi bilan raqamlashtirishning iqtisodiy natijadorligini bir-biridan farqlash maqsadga muvofiq.

Raqamli iqtisodiyotning korxona iqtisodiy o'sishiga birinchi muhim ta'siri operatsion samaradorlik orqali yuzaga chiqadi. An'anaviy ishlab chiqarishda boshqaruvchi ko'pincha muammo yuzaga kelganidan keyingina uning iqtisodiy oqibatlarini ko'radi. Raqamli ishlab chiqarish muhitida esa jihozlar holati, resurs sarfi, ishlab chiqarish sur'ati, nuqson va to'xtashlar haqidagi ma'lumotlar tezkor shakllanadi. Natijada boshqaruv muammoning oqibatini bartaraf etishdan uni oldindan aniqlash va zarar hajmini cheklashga tomon siljiydi. Rejasiz to'xtash korxona uchun faqat ta'mirlash xarajati emas, balki ishlab chiqarilmagan mahsulot, bajarilmagan buyurtma, bekor turgan ishchi kuchi va kechikkan yetkazib berishlar

orqali ko‘p yo‘nalishli iqtisodiy yo‘qotishdir. Raqamli monitoring va sun‘iy intellekt asosidagi prognozli tahlil shunday yo‘qotishlarni qisqartira olsa, texnologiya korxona o‘shining bevosita omiliga aylanadi. O‘zbekiston sanoatida sun‘iy intellekt va real vaqt monitoringi asosidagi yechimlarning energiya sarfi, tannarx va mehnat unumdorligini yaxshilashga xizmat qilayotgan misollari paydo bo‘lmoqda [1]. Muhim jihati shundaki, texnologiya yangi resurs yaratmaydi; u avvaldan mavjud energiya, uskunalar, mehnat va vaqtning samaraliroq uyg‘unlashuvini ta‘minlaydi. Demak, raqamli iqtisodiyot korxona o‘shiga resurslar miqdorini ko‘paytirish bilangina emas, ularning natijaviyligini oshirish orqali ham ta‘sir ko‘rsatadi.

Ikkinchi muhim yo‘nalish boshqaruv qarorlarining sifatidir. Korxona faoliyatidagi ko‘plab yo‘qotishlar resurs yetishmasligi sababli emas, noto‘g‘ri yoki kech qabul qilingan qarorlar natijasida yuzaga keladi. Talab noto‘g‘ri baholansa, ortiqcha mahsulot ishlab chiqariladi; zaxiralar noto‘g‘ri rejalashtirilsa, kapitalning bir qismi omborda samarasiz band bo‘lib qoladi yoki zarur xomashyo yetishmasligi ishlab chiqarishni sekinlashtiradi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida qaror qabul qilishning axborot bazasi davriy hisobotlardan real vaqtga yaqin ma‘lumotlar, avtomatik tahlil va prognozlashga tomon o‘tadi. Bu jarayonda iqtisodiy ustunlik ma‘lumotlarning ko‘pligida emas, ularning qarorga aylantirilishida namoyon bo‘ladi. Korxona minglab ko‘rsatkichlarni yig‘ishi mumkin, lekin ular ishlab chiqarish hajmi, zaxira, xarajat yoki investitsiya bo‘yicha qarorlarga ta‘sir qilmasa, ma‘lumotlar amaliy qiymat yaratmaydi. Aksincha, nisbatan kamroq, biroq sifatli va o‘z vaqtida olingan axborot korxonaning iqtisodiy xatti-harakatini o‘zgartirsa, uning qiymati ancha yuqori bo‘ladi. Shu jihatdan ma‘lumot korxonaning yangi turdagi iqtisodiy resursiga aylanadi. Uning o‘ziga xosligi shundaki, foydalanish jarayonida yo‘qolmaydi, balki turli manbalar bilan birlashtirilganda yangi iqtisodiy qiymat hosil qilishi mumkin. Shu sababli korxona iqtisodiy o‘shisi raqamli savdo kanalining mavjudligidan ko‘ra, ushbu kanalda qiymat taklifini to‘g‘ri shakllantirish, xaridor xatti-harakatini tahlil qilish va talab o‘zgarishiga tez javob qaytarish qobiliyatiga ko‘proq bog‘liq bo‘ladi. Bu holat raqamlashtirishning to‘rtinchi ta‘sir yo‘nalishi - iqtisodiy moslashuvchanlikni yuzaga chiqaradi. Xom-ashyo narxi, logistika xarajatlari, iste‘mol talabi va raqobatchilar strategiyasi tez o‘zgarayotgan sharoitda korxona barqarorligi faqat katta resurs zaxirasiga egaligi bilan emas, balki o‘zgarishni qanchalik tez aniqlashi va resurslarini qanchalik tez qayta yo‘naltira olishi bilan ham belgilanadi.

Mazkur tadqiqotda raqamli transformatsiyaning korxona o‘shiga ta‘sirini “raqamli natija zanjiri” sifatida talqin qilish taklif etiladi. Dastlab korxonada iqtisodiy ahamiyatga ega ma‘lumotlar shakllanadi, keyin ular bo‘linmalar kesimida uzilib qolmasdan yagona boshqaruv jarayoniga bog‘lanadi. Ma‘lumotlar iqtisodiy muammoni aniqlash yoki kelajakdagi holatni baholashga xizmat qiladi, buning asosida boshqaruv qarori o‘zgaradi. Qarordagi o‘zgarish esa resurs sarfi, ishlab chiqarish vaqti, mehnat unumdorligi, xarajat yoki savdo natijasiga ta‘sir ko‘rsatadi. Faqat mana shu yakuniy bosqichda raqamlashtirish korxona iqtisodiy o‘shining real omiliga aylanadi.

Korxonalarda raqamli transformatsiyani iqtisodiy o'sishga aylantirish uchun birinchi navbatda raqamlashtirish iqtisodiy maqsaddan boshlanishi lozim. Korxona qaysi muammoni hal qilmoqchi ekanini belgilab, keyin unga mos texnologiyani tanlashi kerak. Ikkinchidan, ishlab chiqarish, moliya, sotuv va zaxiralar haqidagi ma'lumotlarning bo'linmalararo uzilishiga barham berish zarur. Uchinchidan, raqamli texnologiya bilan xodim kompetensiyasi birgalikda rivojlantirilishi lozim. Yuqori darajadagi analitik tizimdan faqat ma'lumot kiritish vositasi sifatida foydalanilsa, uning iqtisodiy salohiyati ro'yobga chiqmaydi. To'rtinchidan, texnologiya joriy etilishidan oldingi va keyingi davrdagi resurs sarfi, vaqt, unumdorlik, sifat va bozor natijalarini taqqoslaydigan raqamli natijadorlik monitoringini yo'lga qo'yish kerak.

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot rivojlanishining korxona iqtisodiy o'sishiga ta'siri yangi dasturlar yoki avtomatlashtirilgan tizimlar soni bilan emas, mavjud resurslardan foydalanish sifati o'zgarishi bilan belgilanadi. Raqamli texnologiyalar operatsion yo'qotishlarni kamaytiradi, boshqaruv qarorlarining axborot bazasini mustahkamlaydi, mehnat va uskunalarning unumdorligini oshiradi, bozor imkoniyatlarini kengaytiradi hamda tashqi o'zgarishlarga javob berish vaqtini qisqartiradi. Shu sababli korxonalarda raqamli rivojlanish siyosatini "texnologiyani joriy etish" tamoyilidan "iqtisodiy natija yaratadigan raqamli transformatsiya" tamoyiliga o'tkazish maqsadga muvofiq. Korxonaning o'sish salohiyati uning qancha resursga egaligi bilangina emas, ushbu resurslar haqidagi ma'lumotni qanchalik tez va sifatli iqtisodiy qarorga aylantirib, qo'shimcha qiymat yarata olishi bilan ham belgilanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ–358-son "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 24-maydagi PQ–162-son "Raqamli xizmatlar qamrovi va sifatini oshirish hamda soha, tarmoq va hududlarni raqamli transformatsiya qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining "O'zbekistonda aloqa va axborotlashtirish xizmatlarining 2025-yildagi asosiy ko'rsatkichlari". Toshkent, 2026.
4. OECD. (2024). *OECD Digital Economy Outlook 2024 (Volume 1): Embracing the Technology Frontier*. Paris: OECD Publishing. DOI: 10.1787/a1689dc5-en.
5. World Bank. (2025). *Digital Progress and Trends Report 2025: Strengthening AI Foundations*. Washington, DC: World Bank. DOI: 10.1596/978-1-4648-2264-3.